

Sesiunea științifică cu tema : „CULTURA CUCUTENI ÎN CONTEXT EUROPEAN“ (Iași, 24—28 septembrie 1984)*

În anul 1984 s-a împlinit un secol de la descoperirea celebrei stațiuni de la Cucuteni, jud. Iași, de către Th. Burada, reputat istoriograf al teatrului și muzicii românești și folclorist, fost membru corespondent al Academiei Române. Cu acest prilej a avut loc la Iași și Piatra-Neamț, în perioada 24—28 septembrie, o sesiune științifică cu tema „Cultura Cucuteni în context european“, organizată, sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice, de Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol“ al Universității „Al. I. Cuza“

din Iași și Muzeul de Istorie din Piatra-Neamț, cu concursul Comitetelor de Cultură și Educație Socialistă ale județelor Iași și Neamț. La această sesiune științifică, pe lângă 30 de specialiști români din diferite localități ale țării, au participat și șase invitați din Statele Unite ale Americii, Anglia, R.F. Germania și R.P. Ungară.

* Dare de seamă apărută și în revista „Noi Tracii“, XIII, 1984, nr. 120 p. 2—5.

Tematica dezbaterii a fost axată pe trei probleme principale, respectiv originea, evoluția și specificul culturii Cucuteni, relațiile ei cu alte culturi din zonele vecine sau mai îndepărtate și aspectul interdisciplinar al cercetărilor cu privire la această cultură. Aceste probleme au fost discutate, pe baza a 19 comunicări și 9 intervenții, în limbi de largă circulație, ultimele privind descoperiri recente importante de ceramică și plastică cucuteniană. Din comunicările susținute s-au desprins următoarele concluzii:

1. Importanța săpăturilor mai vechi și noi din zona Cucuteni-Băiceni pentru periodizarea culturii Cucuteni, etapele cronologice stabilite aici, pentru prima dată de H. Schmidt în monografia sa din 1932, pe bază stratigrafică și stilistico-tipologică, fiind confirmate și completate cu noi subdiviziuni, prin cercetările ulterioare efectuate de arheologii români la Cucuteni-Băiceni și în alte stațiuni ale acestei culturi (M. Petrescu-Dîmbovița, Iași);

2. Semnificația deosebită a săpăturilor arheologice din stațiunile de la Cârcea și Grădinile din Oltenia, prin care s-a dat la iveală prima ceramică pictată neolitică din România cu legături în Tesalia și având implicații, insuficient de bine precizate, la geneza speciei pictate a culturii Petrești și mai departe a complexului Cucuteni-Tripolie (Marin Nica, Craiova);

3. Ceramica pictată din nord-vestul Transilvaniei, cu mai multe grupe locale, prezintă legături cu speciile de acest fel de la Turdaș și Lumea Nouă (Doina Ignat, Oradea);

4. Cercetările din sud-estul Transilvaniei, din Valea Oltului, îndeosebi de la Ariușd au adus noi elemente cu privire la ceramica pictată de tip Ariușd, precum și în legătură cu periodizarea aspectului Ariușd al culturii Cucuteni (Zoltan Székelyi, Sfîntu Gheorghe și Attila László, Iași).

5. Analiza stilurilor ceramicii pictate de tip Cucuteni A-B și B a contribuit la o mai bună lămurire a semnificației acestora, în determinarea cărora un merit deosebit revine lui H. Schmidt, precum și a trecerii de la un stil la altul fără intervenții din afară (Anton Nițu, Iași);

6. Importanța descoperirilor care atestă legăturile culturii Cucuteni cu cultura Gumelnița (Eugen Comșa, București), precum și cu cultura ceramicii liniare din Europa Centrală, în acest din urmă caz pe baza analizei microscopice a pastei plastice și a unor piese de cult din cele două culturi (Olaf Höckmann, Mainz);

7. Analiza comparativă, pentru un spațiu mai larg din Europa și Orientul Apropiat, a plasticei antropomorfe, ilustrată îndeosebi prin reprezentarea zeiței mame, dătătoare de viață, în legătură cu cultul fertilității, a permis să se evidențieze că substratul mitic al acestor reprezentări este mai vechi, din paleoliticul superior, adăugându-i-se noi elemente în neolitic, în legătură cu ciclul vieții și morții, cu cultul pământului și lunii (Marija Gimbutas, Los Angeles). În acest context al religiei vechii Europe, a reieșit interesul deosebit pentru descoperirile din spațiul carpato-dunăreano-pontic, îndeosebi privind plastice și semnificația de simbol al ciclului vieții și morții a unor motive pictate ale culturii Cucuteni-Tripolie, remarcabile prin dinamismul lor;

8. Interesul pentru sfîrșitul culturii Cucuteni, în contextul eneoliticului de la Dunărea de Jos (Ștefan Cucuș, Piatra-Neamț) și evoluția ceramicii pictate a acestei culturi în perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului, cînd comunitățile din spațiul carpato-dunăreano-pontic au venit în contact cu unele elemente alogene, în special din nordul Mării Negre (Marin Dinu, Iași);

9. Datele lingvistice cu privire la indoeuropeni este necesar să fie adăugate celor arheologice, în scopul lămuririi problemei contactelor culturii Cucuteni cu indoeuropenii (Mircea Rădulescu, București);

10. Contribuțiile privitoare la structura antropologică a populației aparținînd complexului Ariușd-Cucuteni-Tripolie (Olga Necrasov, Iași), precum și la particularitățile unor ritualuri funerare, în funcție de care au fost analizate ipotezele cu privire la înmormîntarea purtătorilor culturii Cucuteni (Alexandra Bolomey, București);

11. Din punct de vedere paleozoologic, prezintă interes datele analizelor relativ la speciile de animale domestice și sălbatice din stațiunile culturii Cucuteni, atît sub raportul particularităților, cît și al proporțiilor (S. Haimovici, Iași);

12. Pe baza analizelor fizico-chimice, efectuate în laboratoare din Statele Unite ale Americii, a probelor din mai

multe stațiuni ale culturii Cucuteni, s-a ajuns să se prezinte tehnica producerii ceramicii de tip Cucuteni și substanțele folosite pentru pictarea vaselor acestei culturi, scoțindu-se în evidență, în același timp, implicațiile de ordin demografic și economic ale procesului pirotehologic, reflectate în creșterea populației, depozitele de alimente și centrele de prelucrare a ceramicii în perioada pre-bronzului european (Linda Ellis, Cambridge-Massachusetts). La aceste rezultate se adaugă și acelea ale analizelor chimice ale ceramicii de tip Cucuteni, obținute în laboratorul Complexului Muzeistic Neamț (Paula Chiribufă, Piatra-Neamț);

13. Din analiza cronologiei absolute a complexului Cucuteni-Tripolie, prin metoda C 14, a reieșit necesitatea folosirii datelor convenționale obținute prin această metodă și nu a celor calibrate (Dan Monah, Piatra-Neamț);

14. Din comunicarea privind etnoarheologia românească și cultura Cucuteni a rezultat și necesitatea de a se utiliza și datele etnografiei pentru explicarea fenomenului culturii Cucuteni (J. Nandriș, Londra);

15. Datele analizelor petrografice au permis să se precizeze locurile de proveniență a materialului litic pentru producerea uneltelor și armelor (Adrian Muraru, Cîmpulung Moldovenesc);

16. Analizele paleobotanice au contribuit la cunoașterea speciilor de plante și cereale cultivate de către purtătorii culturii Cucuteni (Felicia Monah, Piatra-Neamț și Marin Cărciumaru, București), iar descoperirile de la Lunca-Vînători au procurat noi date relativ la exploatarea sării de purtătorii culturilor Starčevo-Criș și Cucuteni (Gh. Dumitroaia, Piatra-Neamț).

Tot în perioada în care a avut loc această sesiune, vizitarea stațiunilor de la Cucuteni (jud. Iași) și Ghelăiești (jud. Neamț) a prilejuit cunoașterea la fața locului a două importante așezări ale acestei culturi, în ultima putînd fi văzute și resturile unor locuințe din faza Cucuteni B, descoperite de colaboratorii Muzeului de istorie Piatra-Neamț în campania de săpături din acest an. Cu prilejul vizitării stațiunii eponime de la Cucuteni, sondată în ultimele două decenii de Gr. Bureanu, N. Beldiceanu și D. Butculescu și apoi cercetată metodic în 1909-1910 de H. Schmidt și G. Bersu, primul efectuînd săpături și în așezarea din vale de la Dîmbul Morii, s-au scos în evidență rezultatele obținute în urma cercetărilor arheologilor din Iași din 1961 pînă astăzi, atît pe Cetățuie, cît și în așezarea din vale de la Dîmbul Morii, precum și în alte obiective datînd, cu unele întreruperi, din paleolitic și pînă în Evul Mediu timpuriu. În această privință, a reținut atenția în mod deosebit mormîntul princiar tumular getodacic de la sfîrșitul secolului al V-lea î.e.n., a cărui construcție monumentală din piatră a fost conservată recent într-o clădire muzeu de mari proporții, realizată cu sprijinul autorităților locale din Iași și Cucuteni.

De asemenea, vizitarea expoziției de artă neolitică, organizată de Muzeul de Istorie din Piatra-Neamț, cu prilejul centenarului primelor descoperiri de la Cucuteni, ca și a unor muzee de istorie (Iași, Piatra-Neamț, Roman) și colecții (Iași și Tîrgu Frumos) au permis cunoașterea unora din rezultatele mai importante ale cercetărilor efectuate de arheologii români mai de mult sau mai recent cu privire la cultura Cucuteni.

În încheiere, merită să fie relevat faptul că, în legătură cu centenarul primelor descoperiri de la Cucuteni, pe lângă o medalie jubiliară emisă de filiala din Iași a Societății Numismatice Române, cu sprijinul Consiliului Popular al comunei Cucuteni, a apărut recent, cu concursul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, lucrarea lui Anton Nițu relativ la grupele stilistice A-B și B ale culturii Cucuteni, ca supliment V al Anuarului Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”, precum și un volum relativ la așezările culturii Cucuteni de pe teritoriul României tipărit de Dan Monah și Ștefan Cucuș la Editura „Junimea” din Iași.

Avîndu-se în vedere interesul pe care îl prezintă contribuțiile aduse la sesiunea științifică de la Iași și Piatra-Neamț consacrată culturii Cucuteni, este în pregătire pentru publicat un volum cu lucrările sesiunii, în limbi de largă circulație, care să aibă audiență atît la specialiști cît și la toți cei interesați, din diferite țări, față de unul din cele mai importante fenomene ale istoriei străvechi a României, respectiv acela al culturii Cucuteni.

MIRCEA PETRESCU-DÎMBOVIȚA